

ȘERBAN CIOCULESCU 80

Biblioteca Academiei Române. Între in-folii și manuscrise, chipul academiicianului ne trimite cu gândul la iluștrii săi înaintași, cei mai mulți truditori, ca și domnia-sa, pînă la adîncă senectute, pe slovele bătrîne. Dezmințind tinerește rigiditatea „nemuritorilor”, magistrul ne vorbește despre teatru, mărturisindu-ne — cu afectare actoricească! — regretul că n-a aflat vreme să cocheteze cu muza scenei, cum s-ar fi convenit mării sale curiozități artistice. Chestionarul nostru este privit malițios. „Ei ?”

— *Care sînt cele mai vechi amintiri teatrale ?*

— Sînt rarele mele frecvențări din copilărie la Teatrul Național, înainte de a-mi fi murit amîndoi părinții și de a mă fi mutat la Turnu Severin. Dintre marii actori ai anilor 1910, mi-l amintesc îndeosebi pe Petre Liciu, care a murit în aceeași lună cu tatăl meu, aprilie 1912. Juca în rolul unui japonez, în piesa *Taifun*, și-și făcuse o impresionantă mască. Tot atunci l-am văzut pe Aristide Demetriade în *Vlăcu-Vodă*. Îmi amintesc un turneu al lui Gogu Ciprian la Turnu Severin. Liceeni în ultimele clase, ne-am fisticit la cuvîntul de omagiu. Socoteam, în exaltarea vîrstei, pe marii noștri actori „supraoameni” și nu înțelegeam discreditul social de care ei suferiseră pînă la finele secolului trecut.

— *Student în Bucureștii anilor 1920, ați debutat la „Facla” lui N. D. Cocea,*

părintele, alături de A. Davila, al primului nostru cotidian de teatru, „Rampa” (1911). La „Facla” interesul pentru teatru era viu. Ce figuri rețineau atenția junelui cronicar ?

— În anii studenției mele începeau să se afirme, ca juni-primi, George Vraca și Nicolae Bălțățeanu. Primul impresiona prin timbrul său, iar cel de al doilea prin transformismul său, dacă pot numi astfel felul în care intra în pielea unui personaj. Juca tot atît de bine într-o haimana din *Azilul de noapte* și în rolul lui Vronski din *Anna Karenina*. Îl admiram și pe Tony Bulandra, pentru frumusețea și prestanța mascuiină, dar încercarea de a-l juca pe *Hamlet* în costum modern mi s-a părut bizară. Erau trei mari actori, impresionanți prin masivitate fizică — voinici, spătoși, înalți —, cit și prin masivitatea jocului, la Național — R. Bulfinski, la Compania Bulandra, Gh. Storin și Petre Sturdza. Mi-aduc aminte cu cită energie juca Storin rolul titular din drama *Samson*, în care întrupa un financiar ridicat de jos, ruinîndu-se voluntar pentru distrugerea rivalului și... recucerirea soției. Personajul își compara acțiunea cu dărîmarea templului de către biblicul Samson. Gustrile vremii !

— *Ați frecventat, între cele două războaie, cafeneaua literară, ca pe un „climat al inteligenței” — cum spuneți adesea. „Duhul teatrului” era prezent în larma „Capșei” ?*

— Prin Puiu Iancovescu ! Era inepuizabil în cuvinte de spirit ; era el însuși un spectacol. I se reproșa uneori că

joacă cu miinile în buzunar și cu spațele la public, că este prea „debutant” și nu-și ia rolul în serios. Lucrul nu este însă adevărat, a jucat pe *Cyrano*, iar către sfârșitul carierei, rolul lui Henric al IV-lea din piesa lui Pirandello, rol foarte greu, o adevărată creație. Ceea ce însemna că acest comediant de salon putea să se depășească pe sine

Venea la „Capșa” și Mihail Sorbul...

— *Minulescu?*

— Îl uitam pe Minulescu, considerându-l poet. Era un causeur cuceritor, povestea despre viața lui pariziană, când purta barbă roșie. Uneori, apărea și Victor Eftimiu, distins, plin de vervă și de capcane verbale. În primul lui directorat la Național a înzestrat foaierea cu admirabile busturi ale oamenilor de teatru. (Multe, azi, sînt la Muzeul Teatrului Național, n.n.). Într-un rînd a pus și el sub semnul întrebării perenitatea teatrului lui Caragiale; i-a răspuns cu vigoare Păstorel Teodoreanu.

— *Imediat după ultimul război, ați scris cronică dramatică într-un cotidian azi uitat. Păstrez „poștala” domniei voastre ca răspuns la articolul meu din revista „Teatrul” referitor la această vreme și m-a bucurat că am înțeles esențialul: ați susținut, prin scris, atunci, directoratul lui Tudor Vianu la Teatrul Național (1945—1946). Cum arăta acest mare cărturar cu „director”?*

— Vianu scrisese în prealabil cartea *Arta actorului*, unde punea problema dacă actorul trebuie să „trăiască” rolul sau să-l creeze cerebral. Avea vaste cunoștințe despre teatrul universal, ca să nu mai vorbim de magistralele sale traduceri din Shakespeare. Fără îndoială că pentru directorul Teatrului Național, în acel moment de răscruce, era dificil de precizat un repertoriu care să răspundă și gustului artistic și nevoii de educație morală a maselor de noi spectatori. Vianu a făcut față în mod superior acestei sarcini, pînă la numirea sa ca ambasador la Belgrad (1946). Nu știu de ce întindere fusese în tinerețea lui activitatea de cronicar dramatic, însă debutase în primăvara lui 1916 în *Literatorul* lui Macedonski. Oscar Han mi-a mărturisit — spune și în cartea lui *Dălfii și pensule* — că junele Vianu, într-un elan de recunoștință pentru emoția de artă trăită, a sărutat pantoful Marioarei Ventura după un spectacol! Gest cunoscut unei „regine” a artei

Ca și mine, Vianu a găsit nereușită încercarea lui Ion Sava de a juca *Mac-*

beth cu măști. Măști împiedicau jocul fizionomiei și imputinau forța dramatică a scenei. La aplauze, strigasem, împreună cu Alice Voinescu „Jos măștile!”, într-un elan de aprindere studențească.

— *Foarte rar vă zăresc în stal, la cite o premieră. Totuși, sînt sigur că înregistrați — fie și numai sub latura literară — mișcarea teatrală de azi. Ce valori ale teatrului românesc contemporan ați remarcat?*

— Remarc înainte de orice nivelul foarte ridicat al talentelor actricești. Avem un mare număr de actori și actrițe de mare forță scenică. Nu totdeauna producția teatrală și direcția regională corespund în mod satisfăcător acestui tezaur care este talentul actricesc. O regie cronată silește pe actor să joace uneori împotriva propriei convingeri, în moduri aberante. E suficient să-ți amintesc regia lui Lucian Pintilie la *Dale carnavalului* și a lui Alexa Visarion la *O noapte furtunoasă*, unde actori de mare talent au trebuit să se supună răstălmăcirilor.

— *Dacă aș întreba cum priviți literatura dramatică contemporană, în cadrul general al literaturii noastre, asupra cărui aspect ați insista cu osebire?*

— Caragiale, de pildă, nu considera teatrul ca participînd la literatură, îl considera mai mult o formă înrudită cu arhitectura și, fără îndoială, o piesă de teatru, dacă e bine construită și foarte bine jucată, își atinge scopurile proprii genului, de a impresiona publicul. Tot Caragiale a făcut această observație de bun-simț, că o piesă bună jucată prost poate să cadă și, invers, o piesă proastă, jucată bine, poate să facă serie.

Dramaturgia noastră din ultimele decenii a dat rezultate foarte bune. Deși, nu toate piesele de succes sînt propriu-zis literatură. Valorile dramatice se selectează oarecum mai greu decît cele lirice sau epice. Totuși, autori dramatici ca Aurel Baranga, Horia Lovinescu, Teodor Mazilu, Marin Sorescu, Theodor Mănescu, Paul Anghel au re-purtat succese meritate. Fenomenul fiind în mers, cu impetuoase manifestări, istoricul literar care sînt așteaptă necesarele fixări. O așteptare plină de optimism — în față cu remarcabile rezultate —, mereu la postul „magistraturii critice”, așa cum a definit-o neuitatul Perpersicius: lucidă și entuziastă în relevarea valorilor culturii naționale.

Ionuț NICULESCU